

Vrij in hokjes – dankzij technologie

winnend essay Odd Fellows Jeugdprijs 2025

Odd Fellows Dronten i.s.m. Almere College en Ichthus College

Vėjas Škarnulis

21-01-2025

Kamperveen, NL

Het is paradoxaal hoe technologie ons vrijmaakt en tegelijkertijd in hokjes plaatst. Toepassingen van technologie ondermijnen de individualiteit en authenticiteit van de mens. We leven in een wereld waarin technologie ons leven op allerlei manieren vereenvoudigt en verbetert. We kunnen informatie zoeken, communiceren met anderen en onze behoeftes voorzien met behulp van een reeks aan technologieën, van computers en machines tot platforms en kunstmatige intelligentie. Maar terwijl technologie ons leven gemakkelijker en efficiënter maakt, roept het ook vragen op over de impact die het heeft op onze individualiteit en authenticiteit. Kan het zijn dat de technologie die ons vrijmaakt en verbindt, tegelijkertijd onze unieke identiteit en menselijke ervaring ondermijnt?

Tegenwoordig is een individu gereduceerd tot een consument, burgerservicenummertje, een reeks van gegevens en kenmerken die door algoritmes en big data worden geanalyseerd en gebruikt om ons te profileren en te manipuleren (Saldanha, John-Mariadoss, Wu & Mithas, 2021). Onze unieke identiteit en menselijke ervaring worden gereduceerd tot een reeks van cijfers en codes, waardoor we ons anoniem en vervangbaar voelen. De industriële revolutie heeft geleid tot meer sociaal-economische segregatie tussen inwoners van de groeiende steden, en nu zien we dat technologie deze trend verder versterkt (Elsobeihi & Abu Naser, 2017; Lévêque & Saleh, 2024). We worden gesorteerd in hokjes en categorieën, en onze keuzes en gedragingen worden voorspeld en beïnvloed door de technologie. Dit leidt tot een situatie waarin we ons niet langer als unieke individuen voelen, maar als onderdeel van een groter geheel, een massa van consumenten en gebruikers die worden aangestuurd door de technologie. Hierdoor verschuift de macht steeds meer naar grote technologiebedrijven, die ons gedrag sturen op basis van algoritmes die vaak ondoorzichtig en bevooroordeeld zijn. Deze categorisatie heeft niet alleen invloed op onze persoonlijke vrijheid, maar versterkt ook bestaande ongelijkheden (Carmel, 2023). Beslissingen die ooit door mensen werden genomen, worden nu uitbesteed aan systemen die geen oog hebben voor context of nuance. Het resultaat is dat we steeds verder verwijderd raken van onze individualiteit, terwijl technologie ons steeds strakker in de greep houdt van voorspelbaarheid en controle. Dit is een zorgwekkende ontwikkeling die de kern van onze menselijkheid aantast.

Daarnaast worden we dagelijks overspoeld met informatie. Onze relaties, hobby's en werk zijn allemaal toegankelijk vanuit één apparaat. In essentie is dat geen verkeerd idee; het is handig om altijd en overal toegang te hebben tot alles wat we nodig hebben. Echter worden wij constant geconfronteerd met meldingen en nieuws, waardoor we nauwelijks tijd hebben om stil te staan en na te denken over wat echt belangrijk is. Het gevolg is een gevoel van emotionele uitputting en cognitieve overbelasting (Elsobeihi & Abu Naser, 2017; Gordon, 2021; Schimming, 2022). Technologiebedrijven spelen hierin een belangrijke rol door platforms te ontwerpen die onze aandacht vasthouden, vaak zonder rekening te houden met de ethische implicaties (Li & Li, 2023). Hierdoor komt de verantwoordelijkheid om deze overvloed te beheersen volledig bij de gebruiker te liggen, wat ongelijk uitpakt voor de consument. Om dit te veranderen, zouden bedrijven hulpmiddelen moeten bieden om informatie te filteren en zouden autoriteiten strikter toezicht kunnen houden op de effecten van hun ontwerpen. Het is onaanvaardbaar dat technologiebedrijven onze aandacht vasthouden zonder enige ethische verantwoording af te leggen.

Bovendien beperkt de technologische controle niet alleen onze autonomie, maar beïnvloedt ook hoe wij keuzes maken (Li & Li, 2023). Wie is hierbij verantwoordelijk dat de informatiestroom richting de consument kwalitatief is? Moeten de technologiebedrijven daar zelf voor zorgen, moet de overheid daar toezicht op houden of is het de verantwoordelijkheid van de consument

zelf? Het is evident dat technologiebedrijven zelf de verantwoordelijkheid moeten nemen voor de inhoud die ze verspreiden (Friedman, 2022). Zij beschikken over de middelen en macht om algoritmes te ontwerpen die ons gedrag sturen, en het is dan ook onaanvaardbaar dat ze deze macht zonder enige ethische overwegingen inzetten. Het is hun verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat de informatie die naar ons toekomt transparant, betrouwbaar en niet manipulerend is. Het is niet de taak van de consument om door een doolhof van onbetrouwbare gegevens te dwalen, noch is het realistisch om de consument te verwachten dat ze zichzelf beschermen tegen de invasieve praktijken van deze bedrijven. Als bedrijven niet bereid zijn deze verantwoordelijkheid te nemen, moet de overheid ingrijpen om de rechten van de consument te beschermen. Enkel door deze bedrijven te dwingen tot transparantie en verantwoording kunnen we de schadelijke effecten van technologie beperken (Li & Li, 2023; van Genabeek et al., 2016). De consument mag niet de dupe worden van de onethische praktijken van technologiebedrijven, en de overheid moet hierin een beschermende rol spelen.

Sommigen stellen dat innovatie niet gehinderd mag worden door regulatie, ongeacht de gevolgen, omdat het uiteindelijk voor iedereen beter zou zijn. Maar dit is onjuist. De geschiedenis toont aan dat ongebreidelde innovatie zonder ethische kaders kan leiden tot ongelijkheid, uitbuiting en verlies van menselijke waarden. Het is cruciaal niet alleen de potentie van technologie te overwegen, maar ook de negatieve gevolgen en manieren om deze te voorkomen. Zoals Kaczynski (1995) waarschuwde, kan voortdurende technologische vooruitgang menselijke vrijheid en waardigheid beperken. Regulering is daarom essentieel om een balans te vinden tussen innovatie en het beschermen van menselijke waarden. Paraskevopoulou (2012) benadrukt dat regulering, vaak gezien als een obstakel, juist innovatie kan bevorderen door bedrijven te stimuleren nieuwe, duurzame of veilige technologieën te ontwikkelen. Ranchordás (2020) wijst erop dat regulering kan bijdragen aan zowel economische als maatschappelijke vooruitgang. Overheden moeten dus technologische ontwikkeling stimuleren binnen een regelgevend kader dat ethische en maatschappelijke waarden waarborgt. Dit vraagt om een voortdurende dialoog tussen overheden, bedrijven en consumenten, met als doel een toekomst waarin technologie de mens dient. De toekomst van technologie moet niet worden overgelaten aan de blinde krachten van de markt, maar moet worden vormgegeven door een bewuste keuze voor menselijke waarden en ethiek.

Een ding is duidelijk: technologie is hier om te blijven. De relatie tussen technologie en mens is complex en paradoxaal, technologie zou niet kunnen bestaan zonder het menselijke intellect, maar men kan ook niet meer overleven zonder technische hulpmiddelen. Indien gebruikt als hulpmiddel, kan technologie de menselijke capaciteiten naar ongekende hoogten brengen, maar wanneer technologie de menselijke waarden en autonomie overheerst, dreigt het juist onze vrijheid en authenticiteit te ondermijnen. Het is dus belangrijk, dat indien de overheden niet ingrijpen voor hun consumenten, de consumenten zelf de capaciteiten hebben om correct om te gaan met technologie en om kritisch te reflecteren op de invloed ervan op hun leven. Dit betekent dat consumenten niet alleen technologisch geletterd moeten zijn, maar ook in staat moeten zijn om ethische overwegingen te maken en grenzen te stellen aan hun digitale consumptie. Ze moeten zich bewust zijn van de manieren waarop technologie hun gedrag beïnvloedt en de keuzes die ze maken, en ze moeten de autonomie hebben om hierin hun eigen weg te vinden. Dit vereist een combinatie van kritisch denkvermogen, zelfbewustzijn en een gezonde dosis scepsis ten opzichte van de beloften van technologie. Het is een voortdurende strijd om de balans te bewaren tussen de voordelen van technologie en het behoud van onze menselijke waarden, een strijd waar we ons allemaal bewust van moeten zijn en waaraan we allemaal moeten bijdragen. Dus laten we de 'nutteloze' menselijke dingen niet vergeten – de

emoties, de intuïtie, de creativiteit, de cultuur – want het zijn juist deze aspecten die ons uniek maken en die we moeten beschermen in een steeds meer technologische wereld. We hebben maar één maatschappij, en het is aan ons om deze met onze unieke menselijke bijdrage te verrijken.